

Kapkaç Suçundan Hüküm Giyen Yetişkinlerin Sosyo-Demografik Özellikleri ve Sapma Davranışlar Açısından İncelenmesi*

• Dr. Elif GÖKÇEARSLAN ÇİFCİ**

Öz

Bu çalışmada, kapkaç suçundan hüküm giymiş ve 18 yaşından büyük kişilerin, sosyo-demografik özellikleri ve sapma davranışlarla ilişkisi incelenmiştir. Araştırmada karma model (nitel ve nicel araştırma yöntemi) kullanılmıştır. Araştırma verileri, 17 ceza infaz kurumunda bulunan, kapkaç suçundan hüküm almış 61 hükümlü ile görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Araştırmaya katılanların yaş ortalaması 26.6, ortalama kardeş sayısı 5.5'tir. Ailelerin büyük çoğunluğu göç etmişlerdir. Genelde büyük kentlerde yoğun suç aktivitesi olan mahallelerde yaşamaktadırlar. Hükümlüler ve aile üyeleri düşük eğitilidir. Aile üyeleri ve diğer akrabaları arasında da suç işleyen kişiler vardır. Suça yönelmesinde aileden uzaklaşma, sorunlu aile içi disiplin yöntemleri, boşanma, ölüm vb. nedenlere dayalı aile parçalanmaları önemli bir yer tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kapkaç, hırsızlık, gasp, sapma davranışı, riskli davranış.

Abstract

The Analysis Adults Of Purse-Snatching Convicts In Terms Of Socio-Economic Characteristics And Deviant Behaviors

In this study, the convicts who were sentenced due to purse-snatching were analyzed in terms of socio-economic characteristics and their deviant behaviors. In study it is used mixed model study (Qualitative and Quantitative Method). Study data was collected through interviews with 61 convicts from 17 penal institutions who were sentenced because of purse-snatching crime. Average of the convicts who took part in the study was 26.6; average sibling number was 5.5. 72% of these convicts had never got married. Families of the majority of the convicts had migration experience. They generally lived in areas in big cities which have a high crime activity level. The convicts and their families are low-educated. There are people who committed crime also among family members and other relatives. In tendency to crime of these people, family break-ups due to secession from the family, problematic domestic discipline methods, divorce, death etc have a significant role.

Key Words: purse-snatching / mugging, robbery, extortion, deviant behavior, risky behavior.

(*) Bu çalışma Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet ABD'da yapılmış "Kapkaç Suçundan Hüküm Giyenlerin, Sosyo-Demografik Özellikleri, Sosyal Dışlanma Süreçleri, Suç ve Diğer Sapma Davranışlar Açısından İncelenmesi" isimli Doktora tezinin bir bölümünden derlenmiştir.

(**) Öğr. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

Giriş

Türkiye’de hızlı kentleşmenin etkisiyle kentlerde yaşayan nüfus giderek artmaktadır. Anadolu’nun birçok bölgesinden, kırdan kente doğru yaşanan göç olgusu, kentlerin demografik yapısını değiştirmektedir. Bu süreç içinde aile yapısında ve işlevlerinde önemli değişiklikler yaşanmaktadır. Ailedeki değişim parçalanma, aile içi iletişimin zayıflaması vb sorunlara neden olmaktadır. İşsizlik, yoksulluk vb. ekonomik sorunların da zorlamasıyla ortaya çıkan kent suçları her geçen gün daha çok dikkat çeker hale gelmiştir.

Son yarım yüzyıldır yaşanmakta olan düzensiz kentleşme özellikle İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük kentlerin daha da büyümesine neden olmuştur. Büyük umutlarla kentlere göç eden bireyler ve aileleri, kentlerde yoksulluk, işsizlik, kültürel çatışma vb. pek çok sorunla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bununla birlikte ulaşmayı bekledikleri eğitim ve sağlık hizmetleri başta olmak üzere pek çok kamu hizmetinden de yoksun kalmaktadırlar. Yaşadıkları toplumsal dışlanma yüzünden kente uyum sağlamak zorlanan bireylerden bazıları çeşitli sapma davranışlarına yönelebilmektedirler.

Kente uyumda ve kentle bütünleşmede belirleyici etkileri olan işsizlik ve yoksulluk (Karataş, 1987) ile suç işleme davranışı arasında belirgin bir ilişki olduğu kanıtlanmıştır. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, suç işleyip hapse girenleri meslek grubuna göre gruplandırmıştır. Çalışmada, en çok suç işleyen grubun işsizler olduğu belirlenmiştir (Adli Sicil ve İstatistikler, 2004). Özellikle kentlerin yüksek oranda suç işlenen bölgelerinde mala karşı işlenen suçların yoğun olduğunu gösteren çalışmalar vardır (Moris, 1971: 72-73; akt: Erkan, 2002: 192). Mala karşı suçlar arasında “hırsızlık, yağma, yol kesme, adam kaldırma, yağma, dolandırıcılık, emniyeti suiistimal, suç eşyasını satın almak ve saklamak, hakkı olmayan yerlere tecavüz, ibadethane ve mezarlara

zarar verme, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, taksirli iflas, karşılıksız yararlanma” yer almaktadır (Bıyıklı, 2005). Mala karşı suçlardan biri olan kapkaç suçu Türkiye’de 1994 yılından itibaren görülen yeni bir suç türüdür ve bu suç türü 2005 yılında yenilenen TCK’da* “kapkaç” kelimesi ile yer almıştır.

Bu çalışmada Türkiye’de yeni bir suç türü olan kapkaç suçundan hüküm giyenlerin sosyo demografik özellikleri ve sapma davranışlarla ilişkisi incelenmiştir.

Kapkaç Suçu

Kapkaç suçu ülkemizde, daha çok büyük kentlerin kalabalık sokaklarında, toplumun gözü önünde yaşanmakta; bu nedenle “sokak suçu” olarak da kabul edilmektedir. Kapkaç suçu, hiç beklemediği bir anda, bir kişinin, yabancı birisinin saldırısına uğrayarak, üzerindeki eşyasının (çanta, cüzdan, cep telefonu, değerli takılar vb) alınması şeklinde işlenmektedir. Bu suçu işleyen bireyin amacı bir an önce nakit paraya ya da hemen nakde dönüştürülebilecek mala ulaşmaktır. Nakit paraya hızlı bir şekilde ulaşma, bu suçu diğer suçlardan ayıran en önemli özelliklerden birisidir. Bu suçu işleyen birey (ler) her şeyi göze almaktadırlar. Amacına ulaşmak için karşısındaki kişinin yaralanmasına ve hatta ölümüne neden olabilmekte; buna karşılık da kendisine yönelebilecek bir “toplumsal linç” göze alabilmektedir.

Benzer özelliklere sahip olan yankesicilik suçunda, suç işleyen kişi, bu suçu belirli bir beceri sergileyerek mağdura fark ettirmeden işlemekte iken kapkaç suçunda mağdurun üzerindeki eşya açıkça alınmaktadır. Bu suçun bir diğer önemli özelliği ise suçun gerçekleştirilebilmesi için failin sahip olması gereken bazı becerilerin bulunmasıdır. Örneğin bu suçu işleyen failin çok hızlı davranması gerekmektedir.

(*) Türk Ceza Kanunu bundan sonra TCK olarak kısaltılmıştır.

tedir. Bu nedenle kapkaç suçu daha çok çocuk ve gençler tarafından işlenmektedir.

Dünya’da ve Türkiye’de Kapkaç Suçunun Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

1972 yılında kapkaç suçu ile ilgili ilk gazete haberi yayınlanmaya başlanmış ve yerel basın bu haberi hangi isimle vereceğini bilememiş, emniyet teşkilatı da sıra dışı olan bu suç türünü tanımlamaya çalışmıştır. O dönemde Amerika’daki eğitiminden yeni dönen bir emniyet görevlisinin bu suçun Amerika’da “Kapkaç (purse-snatching / mugging)” olarak tanımlandığını belirtmesi üzerine bu tür suçlara bundan sonra “kapkaç” denilmeye başlanmıştır. Daily Mirror gazetesi ise bu haberi baş sayfasında “Şiddetli kışkırtan yeni suç. ABD ile ortak kelime: Kapkaç” olarak yer vermiştir. Daha sonra bu suç Amerika’da ve İngiltere’de metrolarda ve sokaklarda sık sık görülmeye başlanmıştır (Thompson, 1998). Kapkaç suçunun giderek yaygınlaşmasıyla birlikte, yeni bir suç olup olmadığı ile ilgili tartışmalar başlamıştı. Yapılan çalışmalarda kapkaçın 100 yıldan daha kısa bir süre önce, Londra sokaklarında ortaya çıktığını göstermektedir (Thompson, 1998).

Kapkaç suçu Türkiye’de ilk ortaya çıktığı dönemlerde yankesicilik suçları içinde değerlendirilmekteydi. Bu suç birçok istatistikte yankesiciliğin içine eklenmesine karşın Türkiye’de kapkaç suçuna ilişkin yazılı ilk istatistikler 1994 yılına kadar uzanmaktadır. Bu istatistikler 1994 yılında İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır (Sürel, 2005). Kavgacı ve Erzurumoğlu ise 1998 yılında bu suçu bilimsel düzeyde tanımlayan ilk araştırmacılar. Araştırmacılara göre sokak çocuklarına sahip çıkacak kurumların yetersizliği sebebiyle, çocuklar geçimlerini ya yiyecek ve giyecek atıkları ile ya da hırsızlık, dilencilik, kapkaççılık (özellikle yaşlı kadınların çantalarının çalınması) ve benzeri suçlarla temin etmektedirler (1998: 54). Kapkaç suçunun toplumda tanınması ise bu suçun

medya tarafından yoğun olarak işlenmesi ile paralellik göstermektedir. 2004 yılı verileri incelendiğinde 18 yaş altında kapkaç suçu işleyenlerin sayısı 1013, 18 yaş ve üstü kapkaç ve yankesicilik suçu işleyenlerin sayısı ise toplam 16. 790’dır (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2005). 2006 yılında ise kapkaç olayları yüzde 70 artarak 12 bin 154’e yükselmiştir (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2007).

Suçta Yönelme Nedenleri

Bu çalışmanın örneklemi kapkaç suçundan hüküm giyen yetişkinlerdir. Ancak kapkaç suçu 10’lu yaşlardan itibaren işlenen bir suç türüdür. Bu nedenle suçta yönelme nedenleri özellikle çocuk suçluluğu bağlamında açıklanmıştır. Çocuğun suçta yönelmesinde başta aile olmak üzere, yaş, cinsiyet, akran özellikleri, yaşanılan çevrenin çok büyük etkisi vardır.

Cinsiyete göre; erkeklere oranla kadınların daha az ve daha hafif suçlar işlediği bilinmektedir (Johnson ve Pandina, 1991; Kelly, 1974; Norland ve Shover 1977; Simons ve diğerleri, 1980’den Akt. Seydlitz ve Jenkins, 1998: 79; Rutter, Giller, Hagell, 1998 8-9). Özellikle hırsızlık ve benzeri suçlarda yaş önemli ve belirleyici bir faktördür. Hafif düzeydeki sapma davranışları (arabaları çizme, çivi ve diğer bazı maddeleri yola koyma vb) daha büyük yaştaki ergenler tarafından çok az sergilenmekte iken, madde kullanımı çocuklar büyüdükçe artmaktadır. Bununla birlikte yaşın suçluluk üzerindeki etkisi, cinsiyet ve suçun türüne göre değişkenlik göstermektedir. Kadınların suç davranışları erkeklerden farklı olarak, 13 yaşından 16 yaşına doğru sabit/düzenli bir artış göstermektedir. Erkeklerin suç davranışı ise orta-ergenlikte tepe noktasına ulaşmaktadır (Clark ve Haurek, 1966; Gold, 1970; Seydlitz, 1990’den Akt: Seydlitz ve Jenkins, 1998). Suça itilen çocuklar yaklaşık olarak 13-14 yaşları arasında ilk suçlarını işlemişlerdir (Rutter, Giller, Hagell, 1998: 35; Ögel, 2007). Suç niteliğindeki davranışların, ergenlik dönemlerinde yo-

ğunlaşmasının nedeni, artan yaş ile birlikte anne baba denetiminin giderek azalması, ergenin arkadaşlarıyla daha yakın bir ilişki içine girmesi ve arkadaşların ergenin yaşamında giderek daha fazla önem kazanmasıyla ilgili olabilmektedir (Delikara 2002:147).

Yapılan araştırmalarda *sosyo-ekonomik faktörlerin* suç işleme ve anti-sosyal davranışlar konusunda önemli bir risk faktörü olduğu açıkça görülmektedir (Rutter, Giller, Hagell, 1998: 35; Seydlitz ve Jenkins, 1998; Muncie, Hughes ve McLaughlin, 2002; Ögel, 2007). Bununla birlikte araştırmalarda, anne baba sevgisinin yokluğu, anne baba tarafından reddedilme, disiplin konuları (sert/kaba anne baba disiplini ve suiistimal, gevşek disiplin ve disiplin uygulamalarının azlığı), aile içi uyumsuzluk ve şiddet, tek ebeveynli ailede anne/baba ile kurulan ilişkinin kalitesi, hükümlüler tarafından önemli unsurlar olarak belirtilmektedir (Tennyson, 1967: 57-60; Seydlitz ve Jenkins, 1998; Farrington, 2004:426-427).

Ailenin nedensel bir faktör olarak çocuk suçluluğuna etkileriyle ilgili araştırmalarda 1980'lere kadar üzerinde odaklanılan ve tek boyutlu bir kavram olarak değerlendirilen 'çocukların anne babalarına olan bağları' kavramıydı. Anne babalara bağlılık, çocukların anne babaları hakkındaki duyguları ya da anne babalarının duygularına ilişkin algıları, suça yönelik davranışları azaltmakta, hatta anne babalara bağlı olma sadece suça yönelik genel davranışları azaltmakla kalmayıp sürekli, ciddi suçlar işleyenlerin tahmin edilmesine yönelik güçlü bir yordayıcı faktör olarak görülmektedir. (Cernkovich ve Giardiano, 1987; Laub and Sampson, 1988; Liska and Reed, 1985; McCord, 1991; Messner ve Krohn, 1990; Wiatrowski, Griswold ve Roberts, 1981; Wright ve Wright, 1994; Gold, 1963'den Akt: Seydlitz ve Jenkins, 1998).

Suçta yönelmenin nedenlerini belirlemeye yönelik olarak yapılan görüşmelerde *akran etkileri*

hükümlüler tarafından en çok bahsedilen ikinci konu olmuş, güncel araştırmalarda suça yönelmiş akranlarla ilişkinin suçluluğun en iyi yordayıcısı olduğu ortaya çıkmıştır (Yavuzer, 1987: 47; Uluğtekin, 1991; Seydlitz ve Jenkins, 1998: 70; Cankurtaran Öntaş, 2004; Gültekin Akduman, 2007: 109). Akran etkisinin, 13 yaşlarında başladığı, ergenliğin ortasında daha önem kazandığı ve 17 yaşında en üst seviyeye ulaştıktan sonra hızlı bir şekilde düştüğü ortaya çıkmıştır (Warr, 1993a'den Akt: Seydlitz ve Jenkins, 1998: 65).

Okul iklimi ve okul yapısının, suçluluğun azalması ve artmasıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Akademik başarı ve okula yönelik tutumun (okula karşı sorumluluk ve okula bağlılık) suçluluğun azalmasına neden olurken, akademik tercih, disiplin, okulu bırakma ve okul dışına itilmenin ise suçluluğu artıran durumlar olduğu işaret edilmektedir (Seydlitz ve Jenkins, 1998; Rutter ve diğerleri, 1998: 77; Seyhan Bahar, 2006: 31-32; Gültekin Akduman, 2007:110; Ümit, 2007). Bununla birlikte okula karşı sorumluluk duymayan öğrencilerin duyanlara oranla daha fazla suça bulaşmış olduğu, öğrenim ve meslek hayatına ilişkin yüksek gayelerin suçluluğu azalttığı ancak öğrenim hayatına ilişkin hayal kırıklıklarının asi olmayı ve suçluluğu artırdığı belirlenmiştir. Okulu daha az seven ve okula daha az bağlı olan öğrencilerin okulu seven ve bağlı olan öğrencilere oranla daha fazla suça bulaşmış olduğu, okuldan dışlanma algısının ve okul yetkililerine öfke duymanın suçluluğu artırdığı görülmektedir (Kaplan ve diğerleri, 1982; Seydlitz ve Jenkins, 1998;71).

Yaşanılan toplumsal çevre de suça yönelmede önemli bir faktördür. Mahallelerinde daha çok sorun algılayan erkeklerin daha yüksek oranda suça yönelik davranışlarda buldukları belirlenmiştir. Mahallenin suça olan etkisine aile, göç, ekonomik problemler gibi değişkenlerin yüksek oranda etkisinin olduğu görülmüştür (Conger ve diğerleri,

1991; Laub ve Sampson, 1988; Sampson ve Laub, 1994; Sommers ve Baakin, 1994'den Akt. Seydlitz ve Jenkins, 1998: 73).

Sosyo-ekonomik durum ile suçluluk arasındaki ilişki konusunda oldukça sıcak tartışmalar bulunmaktadır. Bazı araştırmalarda sosyo-ekonomik durum ile suçluluk arasında ilişki olduğu, düşük sosyo-ekonomik durumdaki ergenlerin ciddi ve tekrar eden suçlar içinde yer aldığı belirtilmesine karşın, bazı araştırmalarda zıt yönde sonuçlar bulunmuş, sosyo-ekonomik durumun geç ergenlik dönemindeki erkeklerin suç davranışlarıyla olumlu yönde ilişkili olduğu, yine aile gelirleriyle sapma davranışları arasında pozitif yönde etkinin olduğu saptanmıştır (Barnes ve diğerleri, 1994: 185).

Sapma Davranışlar ve Suç İlişkisi

Toplumda belirli bir normalitenin ötesine geçen "anormal" olarak değerlendirilir. Bilinçli ya da bilinçsiz olarak sınırların ötesine geçmeyi alışkanlık haline getirenler ise "sapmış" (deviant) olarak damgalanır. Kişinin sapmış davranışının görüldüğü duruma ise "sapma" denilmektedir. Suç ve suçluluk bir sapma davranışıdır. Sapma, toplumda var olan kuralların ihlal edilmesidir. Her suç bir sapma davranışıdır. Çünkü suç işleyen birey toplumsal normlardan sapmıştır (Arıkan, 1986: 123).

Suç sapma davranışı olarak ifade edilirken okuldan kaçma, evden kaçma, kendini yaralama, intihar girişiminde bulunma, bağımlılık yapıcı madde ve alkol kullanma, olumsuz arkadaş çevresi edinme gibi davranış ve tutumlar da sapma davranışı olarak sayılabilir (Feimi, 1998: 78). Bu araştırmada tek başına sapma davranış olan suç işleme davranışı ile ilişkisi olduğu düşünülen diğer sapma davranışlarının varlığı da incelenmek istenmiştir.

YÖNTEM

Araştırmada karma model (mixed model study) kullanılmıştır. Karma model çalışmaları, pragmatist paradigmanın ürünüdür ve araştırma sürecinin farklı aşamalarında nitel ve nicel yaklaşımları birleştirmektedir (Tashakkori ve Teddlie, 1998: 13-18). Kapkaç suçundan hüküm giyenlerle görüşmek amacıyla 10 ilde toplam 17 ceza infaz kurumuna gidilmesi ve ceza infaz kurumlarındaki görüşme olanaklarının sınırlı olması (bir hükümlü ile birden fazla görüşme olanağının olmaması ve araştırmacının sınırlı olanakları nedeniyle bir kez gidilen kente tekrar gidilememesi) nedeniyle nitel ve nicel veriler birlikte toplanmıştır. Bu nedenle Creswell (1994)'in bahsettiği tasarım tiplerinden "yöntemlerin harmanlanması" yoluyla veriler toplanmıştır. Araştırmacının sosyo-demografik özelliklere ilişkin bölümleri için nicel veri toplama aracı kullanılırken, sapma davranışlara yönelme nedenleri bölümünde yarı yapılandırılmış görüşme formu yardımıyla veri toplanmıştır. Her bir görüşme yaklaşık iki saat sürmüştür. Görüşme saatlerindeki sınırlılık ve her bir görüşmenin yaklaşık iki saat sürmesi nedeniyle gün içerisinde en fazla 3 kişi ile görüşülebilmektedir. Hükümlüler ile görüşmeler, ceza infaz kurumlarının psiko-sosyal yardım servisi uzmanlarının ve kurum idaresinin uygun gördüğü yerlerde (psiko sosyal serviste, revirde, sınıfta ya da görüş odasında) gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler sırasında hükümlüden öncelikle yaşamını anlatması istenmiş ve hükümlünün verdiği cevaplara göre görüşme sırasında nitel ve nicel desene uygun veriler toplanmıştır.

AMAÇ

Bu araştırmanın amacı kapkaç suçuna yönelen tutuklu ve hükümlülerin sosyo-demografik özellikleri ile sapma davranışlarla ilişkilerinin araştırılmasıdır.

Yukarıda belirlenen genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Kapkaç suçuna yönelen hükümlülerin sosyo-demografik özellikleri nedir?

Kapkaç suçuna yönelen hükümlülerin suç ve diğer sapma davranışlarla ilişkileri nasıldır?

ÇALIŞMA EVRENİ

Hükümlülerin dosyalarında yeterli bilginin olmaması nedeniyle nitelikli hırsızlık suçundan hüküm giyenlerin bulunduğu ceza infaz kurumlarına ön bilgi formu gönderilerek kapkaç suçundan hüküm almış kişiler belirlenmiştir. Buna göre Türkiye genelinde 11 ilde bulunan 17 ceza infaz kurumunda (CİK) (Afyon Dinar BTOKC (Kapalı) CİK, Afyon E Tipi Kapalı CİK, Antalya E Tipi Kapalı CİK Burdur E Tipi Kapalı CİK, Çanakkale E Tipi Kapalı CİK, Gaziantep E Tipi Kapalı CİK, İstanbul Bayrampaşa Kapalı CİK, İstanbul Kartal H Tipi CİK, İstanbul Metris CİK, İstanbul Kastamonu E Tipi Kapalı CİK, Ümraniye E Tipi Kapalı CİK, İzmir BTOIC (Kapalı) CİK, Kastamonu Bozkurt K1 Tipi Kapalı CİK, Kayseri BTOIC (Kapalı) CİK, Kocaeli 1 Nolu F Tipi Yüksek Güvenlikli CİK, Kocaeli C Tipi Kapalı CİK, Kocaeli Karamürsel K2 Tipi Kapalı CİK) toplam 61 kişi ile görüşme olanağı bulunmuştur. Araştırmada üç aşamada veriler toplanmıştır. Veri toplama sürecinde ikinci ve üçüncü aşamada veri toplama araçları aynı zamanda uygulanmıştır. İlk aşamada Ön Bilgi Formu ile kapkaç suçundan hüküm giymiş kişiler belirlenmiş, ikinci ve üçüncü aşamada derinlemesine görüşme sırasında sosyo-demografik özelliklere ilişkin form ile kapkaç ve sapma davranışlar arasındaki ilişkileri keşfetmeye yönelik **yarı yapılandırılmış görüşme formu** kullanılmıştır. Her bir görüşme yaklaşık 2 saat sürmüştür. Araştırmada kullanılan **ön bilgi formundan** ve **sosyo demografik özellikler bilgi formundan** elde edilen nicel bilgiler SPSS 11.5 paket programı yardımıyla çözümlenmiştir. Araştırmanın nitel verileri ise Nvivo 7 paket programı yardımı ile çözümlenmiştir.

BULGULAR

Görüşme yapılanların tamamı erkektir. Hükümlüler, az da olsa kadınların da kapkaç suçu işle-

diklerini; ancak genellikle erkek arkadaşlarıyla bir araya gelerek kapkaç yaptıklarını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan hükümlülerin üçte birinden biraz fazlası (%36,1) 27-31 yaş arasında iken üçte birlik bölümü (%32,8) 22-26 yaşlarında, yaklaşık dörtte birlik bir bölümü (%23) ise 18-21 yaşları arasında, yaklaşık onda birlik bir bölümü (%8,1) ise 32-34 yaşları arasındadır. Hükümlülerin yaş ortalaması 26,5'tir. Otuz dört yaşından daha büyük kişilere ulaşılammış olması kapkaç suçunun ağırlıklı olarak çocukluk ve genç yetişkinlik döneminde işlendiğinin de bir kanıtı olarak değerlendirilebilir. Görüşme yapılan 30 yaş üzerindeki kişiler ise son dönemlerde kapkaç yapmadıklarını, daha küçük yaşlarda işledikleri suçların cezasını yattıklarını belirtmişlerdir.

Görüşülen hükümlülerin büyük çoğunluğu (%72. 1) hiç evlenmemiştir. Araştırmaya katılan hükümlülerin tamamına yakını genç yetişkinlik döneminde iken bu dönemin (bir gelişim görevi olan) evlenme görevini gerçekleştirmediklerini şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"Abla şu halimizle bize kim kız verecek. Cezaevine girip çıkıyoruz. Anlamaz mı adamlar benim gayrimeşru olduğumu... Ama kız arkadaşım oldu da evlenmedim. Birlikte ev tutuk, yaşadık. Bu âlemde tanıştığımız kızlar da bizim gibi, bize hayır gelmez onlardan..." (5 numaralı görüşmeci, Kartal Ceza İnfaz Kurumu).

İfadelerden de anlaşılacağı gibi hükümlülerin büyük çoğunluğu evlenmemiş olsa da bazılarının birlikte yaşadığı kız arkadaşları olmuştur. Kız arkadaşlarının da genelde kendi çevrelerinden olduğu belirtilmiştir. Genelde aile desteğinden uzak olan hükümlüler, çevrelerinde güvенеbilecekleri, yaşamın zorluklarını paylaşabilecekleri insanlara gereksinim duyduklarını dile getirmişlerdir. Evli olmayan hükümlüler de bir gün mutlaka yuva kurmayı istediklerini ifade etmişlerdir.

Anne babaları ile hükümlülerin doğum yerleri arasında farklılaşmanın olduğu görülmektedir. Anne ve babalar, birinci sırada Güneydoğu Anadolu Bölgesi (anne %26,2, baba %29,4), ikinci sırada Karadeniz Bölgesi (anne %21,2, baba %21,2), üçüncü sırada ise Doğu Anadolu Bölgesi (anne %18,1, baba %13,1) ve Marmara Bölgesi (anne %18,1, baba %13,1) doğumludur. Hükümlülerin ise, anne babalarından farklı olarak ilk sırada Marmara Bölgesi (%36), ikinci sırada Güneydoğu Anadolu Bölgesi (%31,5), üçüncü sırada ise Ege Bölgesi (%9,8) doğumlu olduğu görülmüştür.

Göç durumlarına göre hükümlülerin yaşam deneyimlerinde farklılaşma olduğu görülmektedir. Yaşam deneyimleri; ailesi hükümlü doğmadan önce göç edenler, hükümlü doğduktan sonra göç edenler ve hükümlü gencin ailesi olmadan tek başına göç etmesi şeklinde farklılaşmaktadır.

Hükümlülerin büyük bir bölümü ailelerinin kendileri doğmadan önce göç etmiş olduğunu belirtmiş göç nedenlerini ise şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Babam on iki, on üç yaşındayken Kars Ardahan’dan gelmiş, yerleşmiş, çalışmış İstanbul’da, ondan sonra, öyle işte, bir evlilik yapmış, askere gitmiş, eşinden ayrılmış, sonra annemle tanışmış, evlenmiş, biz dünyaya gelmişiz. İstanbul’da doğmuşuz” (32 numaralı görüşmeci, Çanakkale Ceza İnfaz Kurumu).

Hükümlülerin bir bölümü ise aileleri ile birlikte büyük kente göç etmişlerdir. Onlardan bazıları da göç öykülerini şu şekilde dile getirmişlerdir:

“Bismil’de doğdum. Diyarbakır’a geldim 8-9 yaşlarında. Daha sonra ağabeylerim, dayılarımla birlikte çektik İstanbul’a geldik” (22 numaralı görüşmeci, Antalya Ceza İnfaz Kurumu).

Hükümlülerin bir bölümünün ailesi kan davası nedeniyle İstanbul’a göç etmiştir. Araştırmaya katılanların tamamına yakını yaşadıkları semtleri,

“suça yönelen kişilerin yaşadığı, uyuşturucu maddenin kolay bulunduğu, ekonomik durumu düşük kişilerin oturduğu” semtler olarak tanımlamışlardır. İstanbul’da yaşayan hükümlülerin, kamuoyunda suç oranının fazla olarak bilindiği Tarlabaşı, Esenler, Bağcılar, Fatih gibi semtlerde yoğunlaştıkları, diğer illerde yaşayan hükümlülerin de yine o ilde suç oranının fazla olarak bilindiği semtlerde yaşadıkları görülmektedir. Yüksek suç aktivitesi olan yerleşim yerlerinde suç, bulaşıcı olabilir. O mahallede büyüyen kişiler için suç eylemi sosyalleşmenin bir parçası olarak kabul görmekte ve bu nedenle suç aktivitesi yaygın bir hale gelmektedir. Çünkü işlenen suçun yaşanılan bölgede sosyal bir cezası yoktur (Sah, 1991; Cook and Goss, 1996; Sampson, Raudenbush and Earls, 1997; Schrag and Scotchmer, 1997; Akt. Duncan and Hirschfeld, 2001: 655).

Kapkaç suçundan hüküm giyenlerin eğitim durumları incelendiğinde, araştırmaya katılanların yarısının ilkokuldan sonra eğitim almadıkları görülmektedir. Hükümlülerin %26,2’si ilkokul mezunu, %24,6’sı ilkokul terk, %23’ü ortaokul terk, %9,8’i ise ortaokul mezunudur. İlköğretim eğitiminin zorunlu olduğu ülkemizde okur-yazar olmayanların oranı ise %11,5 gibi azımsanmayacak bir orandadır. Yalnızca bir hükümlü üniversiteye kadar okuma imkânı bulmuş fakat üniversiteyi bitirememiştir. Bu gencin anne-babasının da üniversite mezunu olduğu dikkat çekmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (2002) verilerine göre, hırsızlık suçlarından hüküm giyenlerin %70’i ilkokul mezunu iken okuma yazma bilmeyenlerin oranı ise %7’dir.

Hükümlüler ergenlik döneminde macera arayışının da etkisi ile arkadaşlarıyla bir araya gelerek araba kullanmakta, kahveye ve eğlence yerlerine (disko, bar gibi) gitmekte, başıboş bir şekilde kentin pek çok mekânında dolaşmaktadırlar.

Aileyle İlişkin Bulgular

Hükümlülerin kardeş sayıları, aile yapısı hakkında önemli bir göstergedir. Görüşülen hükümlüler arasında 1-3 arası kardeşe sahip olanlar, yoğunluğu oluşturmaktadır. Görüşülen kişiler en az bir kardeş, en çok 15 kardeşe sahiptir. Ortalama kardeş sayısı ise 5,5'tir. Emniyet Genel Müdürlüğü (2004) tarafından yapılan bir araştırmada ise gözüaltına alınan kişilerin ortalama olarak 5 kardeşe sahip olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılanların büyük bir çoğunluğunun anne-babası hayattadır. (annelerin %83,6'sı, babaların ise %78,7'si hayatta). Hükümlülerin yarısından fazlasının (%50,8) anne babası evlilik birlikteliği ile yaşamaktadır. Yaklaşık dörtte birlik (%23) bir bölümünün ise anne ve babası boşanmıştır.

Anne babanın eğitim durumu incelendiğinde hükümlülerin %80,3'ünün annesi ev hanımıdır. Babaların ise %32,8'inin işçi, %13,1'inin emekli, %42,6'sının ise yüksek öğrenim gerektirmeyen işlere (tamirci, çifti, kahveci, şoför, kasap, boyacı) sahip olduğu, sadece % 6,6'sının ise işsiz olduğu görülmektedir.

Aile İçi Disiplin Yöntemleri: Disiplin yöntemleri içerisinde yer alan fiziksel şiddet uygulama, çocuğun evden uzaklaşmasına ve ailesi ile bağının kopmasına neden olmaktadır. Görüşme yapılan hükümlülerin yarısından fazlası (%59,3) çocukluk döneminde, babası tarafından şiddet görmüştür. Hükümlülerin sadece %10,2'sinin anneleri tarafından, %22,4'ünün de ağabey, kardeş veya ablası tarafından sıklıkla şiddet gördüğü ortaya çıkmıştır. Hükümlülerin %34,5'inin babaları da annelerine sık sık şiddet uygulamaktadır.

"Biz en ufak şeylere sopa yedik. İşte ne bileyim, babam boynumuza zincir vurdu. Dayak falan, yeter dedik, sonunda evden kaçmaya başladım...O zaman 12-13 yaşındaydım. Evden kaçmaya başla-

dım yakalandım, dayağı yedim, gene kaçtım. Öyle öyle her seferinde buralara geldik. ." (11 numaralı görüşmeci, Metris Ceza İnfaz Kurumu).

Görüşülen hükümlülerin üçte birinden fazlası (% 36,7) akrabalarının, % 21,7'si kardeşlerinin, % 15'i ise babalarının tutuklanma/hüküm giyme deneyimleri olduğunu bildirmişlerdir. Suç işleyen akrabaların tutuklanma/hüküm giyme nedenlerinin ise hırsızlık, cinayet, uyuşturucu satıcılığı olduğu, suç işleyen kardeşlerin yarısından fazlasının hırsızlık, yaklaşık dörtte birinin yaralama, suç işleyen babalarında da yarısından fazlasının yaralama nedeniyle yaşamlarının bir döneminde tutuklu ve hükümlü oldukları ifade edilmiştir.

Sapma Davranışlara İlişkin Bulgular

Ailesi ile birlikte, ilkokul çağlarında, büyük kente göç eden hükümlülerin, büyük kente geldikten sonra okul başarısında düşüş olduğu ve belli bir süre sonra okula gitmek istemediği, okuldan uzaklaştığı görülmektedir.

"Hocayla kendi aramda olan bir şeyden dolayı, çocuktuk o zaman, bir şey anlattı güldüm. Bana bir tokat vurdu, o gün bu gün onun dersine girmedim" (52 numaralı görüşmeci, Kocaeli F Tipi Ceza İnfaz Kurumu)

Hükümlülerin dörtte üç (%78,7)'ünden fazlasında, kendini yaralama davranışına rastlanmıştır. Hükümlülerin bir bölümü, ailelerine yaşattıkları üzüntüden dolayı kendine zarar vermişlerdir. İslahvi veya çocuk (sübyan) koğuşu yaşantısı olan hükümlüler o dönemlerde çok yoğun olarak kendini yaralama davranışını gerçekleştirdiklerini, koğuştaki lider konumundaki kişinin, sorun yaratan bir çocuk olduğunda onu ranzaya bağlayarak her tarafını jilette kestiğini anlatmıştır. Çocukluk dönemlerinde kendini yaralama davranışının korkusuz ve güçlü olmanın bir göstergesi olduğu anlaşılmaktadır. Lider konumundaki kişinin kendisini hiç korkmadan

kesmesi, saygı duyulacak bir davranış olarak görülmektedir.

Hükümlülerin tamamına yakınının elinin üzerinde, bas parmağı ile işaret parmağı arasında, üç nokta dövme vardır. Bu davranış, *kendini yaralama davranışının* bir başka biçimidir. Hükümlüler açısından bu dövmenin anlamı “görmedim”, “duymadım”, “bilmiyorum” dur. Suça yönelen çocuklarla ilgili yapılan çalışmalarda, kendini yaralama ve üç nokta dövmenin polisler için karşı “körüm, sağırım, dilsizim” yani “beni konuşturamazsın” mesajı veren bir sembol olduğu ve bu anlamıyla gruba aidiyet (sadakat) nişanı niteliğini taşıdığı vurgulanmaktadır (Cankurtaran Öntaş, 2004; Baykara Acar, 2007; Ümit, 2007).

Hükümlülerin tamamı *bağımlılık yapıcı maddeler ve alkol kullanmaktadır*. Hükümlüler, evden kaçma davranışının geliştiği ve sokak yaşantısını öğrenmeye başladıkları dönemde, merakı ve bir grup tarafından kabul edilme isteğiyle, bağımlılık yapıcı maddeler kullanmaya başlamışlardır. Görüşme yapılan hükümlülerin büyük çoğunluğu, birden fazla bağımlılık yapıcı madde kullanmıştır. Bunların içinde en yaygın kullanılanlar esrar ve haplar (ecstasy ve LSD) dir.

“Para çalmanın dışında fırsat bulduğum zaman içki içiyorum, esrar hap kullanıyorum. Arkadaşlarımla hep ya gazinoda ya bardaydık...” (51 numaralı görüşmeci, Kocaeli F Tipi Ceza İnfaz Kurumu).

Araştırmaya katılan hükümlülerin *arkadaş çevreleri* kendileriyle benzer özellikler taşımaktadır. Hükümlülerinin arkadaşlarının tamamı daha önce suç işlemiş, tutuklanmış, hüküm giymiş, kendileri gibi bağımlılık yapıcı maddeler kullanmışlardır. Hükümlülerin tamamına yakını (%95,1) yaşamlarında, her hangi bir olay karşısında *risk alabileceklerini* ifade etmişlerdir. Kapkaç suçunun da risk almayı gerektirdiği düşünüldüğünde, hükümlülerin

yaşamda da risk alma davranışı göstermeleri, bu durumla uyumlu gözükmektedir.

Hükümlülerin büyük bir çoğunluğu ön ergenlik döneminde, 12-13 yaşlarında suç ile tanışmış, yaklaşık olarak 16 yaşlarına doğru ise yakalanarak ilk cezaevi deneyimlerini yaşamışlardır. Çocukluklarından itibaren defalarca suç işleyen hükümlülerin, suç davranışının süregelenleştiği anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Hükümlüler ve aileleri büyük kentlere, ağırlıklı olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile Karadeniz Bölgesinden göç etmişlerdir. Hükümlüler, doğrudan ya da dolaylı olarak yaşadıkları göç deneyiminden yoğun olarak etkilenmişlerdir. Kente tutunma çabası içerisinde, hükümlüler ve aileleri tarafından, kırsal alanda bireysel ve toplumsal güç olarak görülen faktörler ortadan kalkmıştır.

Güçlü olmak adına kabul edilen değerler arasında, hangi yolla olursa olsun zengin olmak yer almaktadır. Zengin olma hayali, hükümlülerin içinde yaşadıkları toplumsal kesimlerde, kabul edilen bir değer ve ulaşılmak istenen bir hedef haline gelmiştir. Anomi kuramında da belirtildiği gibi toplumda, genel olarak kabul gören zengin yaşamlara ulaşma hedefini, yasal yollar ile gerçekleştirme olanağı bulamayan hükümlülerin, yasadışı yollara başvurarak toplumsal amaçlara ulaşmayı arzuladıkları ortaya çıkmıştır. Hükümlüler, günün birinde “gayrimeşru alemin kralı” olma hayali ile toplumsal hedeflere ulaşmak istemektedirler.

Her kentte, suç ve diğer sapma davranışlar açısından, farklı düzeylerde riskli mahalle ve semtler bulunmaktadır. Araştırma kapsamında yer alan hükümlüler de riskli olarak kabul edilebilecek semtlerde yaşamaktadırlar. Bu semtler aynı zamanda Burgess (1974)'in Sosyal Düzensizlik Kuramında belirtilen geçiş bölgesi özelliği göstermektedir. Bu kuramla da açıklanabilecek araştırma verileri doğ-

rultusunda hükümlülerin neredeyse tamamının, düşük sosyo ekonomik düzey semtlerde yaşamaları nedeniyle toplumsal dışlanmışlık duygusu içinde oldukları görülmektedir. Daha çok yüksek suç aktivitesinin bulunduğu semtlerde yaşayan hükümlülerin, dışlanmışlıklarına yönelik yüksek farkındalık düzeyinde olduğu görülmüştür.

Hükümlüler, çocukluk dönemlerinde, aile üyeleri tarafından, çok boyutlu bir istismar yaşamışlardır. Bir aile içi disiplin yöntemi olarak kabul gören davranışlar, hükümlülerin, zaman içerisinde evden uzaklaşmalarında etkili olmuştur.

Hükümlülerin evden uzaklaşmalarına neden olan bir diğer faktörün ise aile içerisinde yaşana boşanma ve ölüm olayları olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar, çocukların suça yönelmelerinde etkili olan pek çok araştırma verileri ile benzerlik göstermektedir.

Hükümlülerin yaşadıkları bölgelerde, çocuklara yönelik serbest zaman değerlendirici hiçbir aktivitenin olmaması, çocukların yaşamında sokağın ağırlığını artırmıştır. Sokağa yönelmede arkadaş etkisi önemlidir. Eğitimden uzaklaşarak sokağa yönelen çocukları çeşitli iş kollarında çalışmaya yönlendiren aileler, bu yolla çocukları sokağın olumsuz etkilerinden koruyabileceklerini düşünmüşlerdir.

Hükümlüler, çocukluk dönemlerinde, düşük akademik başarı, okula ilişkin motivasyon kaybı, aile içerisinde yaşanan olumsuzluklar ve okul içi ve dışındaki arkadaşlarının olumsuz etkisi gibi nedenlerle okuldan uzaklaşmışlardır.

Okula uyumda yaşanan sorunlar, çevredeki arkadaş grubunun olumsuz etkisi ve toplumsal hedeflere ulaşmadaki imkansızlığın farkedilmesi ile hükümlülerin, çocukluk dönemlerinde, Anomi Kuramında da vurgulanan gerilimi azalmak için bir seçim yapmaya yönelmelerine neden olmuştur (Merton, 1957:135-137; Korkmaz ve Kocadaş, 2006:138-139).

Ailelerinden kaçarak büyük kente gelen hükümlüler, kente tutunmak amacıyla çok kısa bir süre içerisinde suça yönelmişlerdir. Kaçarak büyük kentlere gelen çocukları tespit etme ve suça yönelmelerini engelleyici hizmetlerin olmadığı ortaya çıkmıştır.

Hükümlüler, çocukluk dönemlerinde yöneldikleri suç davranışını bir tür oyun olarak algılamışlardır. Bu durum çocuğun davranışının, kendi çevresinde olumlu yönde pekiştirilmesine ve kalıcı hale gelmesine neden olmuştur.

Çocukların 18 yaşına kadar işledikleri suçlar (hırsızlık vb.) nedeniyle tutuklevlerinde/ cezaevlerinde tutulmaları, suç davranışının pekiştirilmesine ve yeni suç türlerinin öğrenilmesine neden olmuştur.

Hükümlülerin tamamı bağımlılık yapıcı maddelerden en az birini kullanmaktadır.

ÖNERİLER

Bu araştırma ile kapkaç suçundan hüküm giyen hükümlülerin sosyo-demografik özellikleri ve sapsma davranışlarla ilişkileri incelenmiştir. Yetişkin hükümlülerle yapılan görüşmelerle, kapkaç suçunun, yaşamlarının hangi döneminde işlendiği, önceki ve sonraki suç deneyimleri tartışılmıştır. Hükümlülerin çocukluk dönemlerinden bu güne kadar geçirdikleri süreçlere ilişkin öneriler aşağıda yer almıştır:

Büyük kentlere yaşanan iç göçün nedenleri ve göç edenlerin sosyal hizmet ihtiyaçlarının belirlenmesi amacıyla araştırmalar yapılmalıdır.

Toplumda, zengin olmayı her türlü değer üzerine çıkararak anlayışın yerine, daha insancıl değerlerin yerleşmesi amacıyla, eğitim ve medya aracılığıyla, toplumsal bilinci ve değer sistemini yeniden inşa edecek etkinliklere ağırlık verilmelidir.

Kente göçle gelen birey ve ailelerine yönelik kente uyum sürecini başarıyla tamamlayabilmeleri

amacıyla çeşitli danışmanlık ve sosyal destek hizmetleri geliştirilmelidir.

Her kentin sosyal riskler haritası çıkartılarak, örneğin İstanbul Tarlabaşı, Esenler, Fatih, İzmir Yeşilyurt, Ankara Altındağ gibi bölgelerde sosyal hizmet kurumlarının sayısı artırılmalı, niteliği yükseltilmelidir.

Kentlerde semtlerin gelişmişlik farklılıkları ortadan kaldırılmalıdır.

Çocukların aile içerisinde doğru disiplin yöntemleri kullanılarak yetiştirilmelerini sağlamak amacıyla her mahallede, özellikle çöküntü bölgelerinde "aile danışma merkezleri, toplum merkezleri" türünden birimler kurulmalıdır. Bu birimlerde ailelere, toplum kaynaklarına ulaşma, aile içi iletişim kanallarını doğru kullanma gibi konularda danışmanlık yapılmalıdır.

Boşanma ya da ölüm olaylarının yaşandığı, risk altındaki ailelerin tespit edilmesi ve bu ailelere gereksinim duydukları sosyal hizmetlerin götürülmesi gerekmektedir.

Kentin dezavantajlı bölgelerinde yaşayan halkın eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere ücretsiz ve kolayca ulaşabilme olanakları sağlanmalıdır.

Yoksulluğun yoğun olarak bölgelerde yaşayan çocuklara yönelik serbest zaman faaliyetleri geliştirilmelidir.

Okullarda rehberlik hizmetleri artırılmalı ve okuldan kaçan, düşük akademik başarı gösteren, akranlarıyla zayıf ilişkiler kuran çocuklar, tespit edilmeli ve bu çocuklar ve ailelerine yönelik sosyal hizmet müdahaleleri oluşturulmalıdır.

Ailesinden kaçarak büyük kente gelmeye çalışan çocukları engellemek amacıyla yaşadıkları illerde ve büyük kentlerde bulunan otobüs terminaleri ve tren garlarında "çocuk tespit" birimleri oluşturulmalıdır. Bu birimlerde çalışacak sosyal hizmet uzmanları, ailesinden kaçan çocukların tespiti, çocukların aileye döndürülmesi, ilgili sosyal hizmet birimiyle iletişime geçme gibi koruyucu ve önleyici hizmetler sunulmalıdır. Her semtte kurulacak çocuk ve gençlik merkezleri ya da toplum merkezlerinde, çocuğun kaçma davranışını önlemeye yönelik hizmetler geliştirmelidir.

Suçta yönelen çocuklar için, yaş dönemi özelliklerini de dikkate alan, özel rehabilitasyon hizmetleri geliştirilmelidir.

Mahkemelerden tedbir kararıyla ya da başka sebeplerle serbest bırakılan çocuklar ve ailelerine uzun süreli sosyal hizmet programları sağlanmalıdır.

18 yaşından küçüklerin işledikleri suçlara karşılık özgürlüklerinin kısıtlanması, ilk akla seçenek olmamalıdır. Suçta yönelmiş çocuklar için daha çok denetimli serbestlik ve yardım hizmetleri tercih edilmelidir.

Çocuğun suç davranışından uzaklaşması, doğru davranış kalıplarını öğrenmesi, madde bağımlılığından kurtulması amacıyla uzun süreli bir treatment modeli geliştirilmelidir.

Topluma yönelik, medya ile işbirliği içerisinde, kapkaç mağduru olmayı engelleyecek bilgilendirme programları yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- AKSOY, A. (2007). Tutuklu ve hükümlü ergenlerle Türkiye’de yapılan çalışmaların gözden geçirilmesi, Kültegin Ögel(Ed), *Riskli davranışlar gösteren çocuk ve ergenler: alanda çalışanlar için bilgiler*, İstanbul: Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği:331-344.
- BARNES, G.M. ve diğerleri (1994). Family influence on alcohol abuse and other problem behavior among black and white adolescents in a general population sample, *Journal of Research on Adolescence*, 4, 183-201
- BIYIKLI, H. (2005). Yanlış kullanılan suç sözcükleri, Müessir Fiil-Darb, yağma-gasp. 10 Ekim 2006 da alınmıştır, web üzerinde <http://www.caginpolicisi.com.tr/8/9-10.htm>
- BURGESS, E. (1974). *The Chicago area project*, The Basic Writings of Ernest W. Burgess, ed. By. Bogue, Donalt J. Chicago: University of Chicago Press.
- CRESWELL, J. W. (2003). *Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approach*. Thousand Oaks, California: Sage Publications. Second edition.
- DELİKARA, İ. (2002). Ergenlerin akran ilişkileri ile suç kabul edilen davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesi. Ankara: 1. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu, 147.
- Emniyet Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi, (2006). 2006 yılı asayiş olayları. 10 Ocak 2007’de alınmıştır, web üzerinde http://www.egm.gov.tr/akkm/akkm_web/asayis.htm
- Emniyet Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi, (2007). 2005-2006 yılı asayiş olayları.5 Mayıs 2007’de alınmıştır, web üzerinde http://www.egm.gov.tr/akkm/akkm_web/asayis.htm
- Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları (2004), *Kapkaç olaylarına analitik bakış*, Mustafa Gülcü(Ed), Ankara
- Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları (2004), *Suç ve suçlu profili (3-4)*, Ed:Mustafa Gülcü, Ankara
- ERKAN, R. (2002). *Kentleşme ve sosyal değişme*. Ankara: Bilim Adamı Yayınları.
- FARRINGTON, D. P. (2004) Understanding and preventing youth crime,. John Muncie, Gordon Hughes, Eugene McLaughlin (Eds), *Youth Justice: Critical Readings*, London: Sage Publications:425-430.
- GÜLTEKİN AKDUMAN, G. (2007) Suça karışan 12-15 yaş grubundaki çocuklarda akran istismarı ve kendilik algısının karşılaştırılması olarak incelenmesi. Ankara: Ankara Üniversitesi Ev Ekonomisi (Çocuk Gelişimi ve Eğitimi) Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- KAPLAN, H.B., STEVEN, M.S. and ROBBINS, C. (1982) Application of a general theory of deviant behavior: self-deroation and adolescent drug use, *Journal of Health and Social Behavior*, 23, 274-294.
- KARATAŞ, K. (1987) Gecekondu ailelerinin kentle bütünleşmelerini engelleyen nedenler ve ortaya çıkan toplumsal sorunlar: Korunmaya muhtaç çocuk sorunu nedeniyle Ankara Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne başvuran gecekondu aileleri üzerine bir araştırma, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- KAVGACI, H. İ. ve BAYRAM E. (1998). Sosyolojik açıdan çocuk ihmali, suiistimali ve suçluluğu, *Polis Dergisi*, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayını, 4(149).
- KORKMAZ, A. ve KOCADAŞ, B. (2006) *Toplumsal Sapma: Sapmanın Teorik Temelleri*, İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- MUNCIE, J. , HUGHES, G. , and MCLAUGHLIN, E. (2002). *Youth justice: critical readings*, London: Sage Publication.

- ÖGEL, K. (2007). "Risk" kavramının tanımı, Kültegin Ögel (Ed), *Riskli Davranış Gösteren Çocuk ve Ergenler: Alanda Çalışanlar İçin Bilgiler*, (ss:13-25), İstanbul: Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği Yayını.
- ÖNTAŞ CANKURTARAN, Ö. (2004). Çocuk hakları ve sosyal hizmetin güçlendirme yaklaşımı açısından suça yönelen çocuk polis ilişkisi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- RUTTER, M., GILLER, H., HAGELL, A., (1998). *Antisocial Behavior By Young People*, Cambridge University Press.
- SEYDLIZT, R. ve JENKINS, P. (1998) "The influence of families, friends, schools and community on delinquent behavior", *Delinquent Violent Youth Theory and Interventions*, 53-97.
- SEYHAN, K. ve BAHAR, H.İ. (2006). *Çocuk Suçluluğu, Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu*, Ed.: Şule Erçetin, Ankara: Hegem Yayınları.
- SÜREL, A. (2007). Kişisel Görüşme (15. 03. 2007 tarihli görüşme), (Emniyet Genel Müdürlüğü)
- TASHAKKORI, A. ve Teddlie, C.(1998). *Mixed Methodology: Combining Qualitative and Quantitative Approaches*, Applied Social Research Methods Series, Sage Publications, London.
- TENNYSON, R.A. (1967). Family Structure and Delinquent Behavior, Malcolm W. Klein (Ed), *Juvenile gangs in context: theory, research and action*, Prentice-Hall.
- THOMAS, M. and PIERSON, J. (1999). *Dictionary of social work*. London: Colins Educational,.
- THOMPSON, K. (1998). *Moral Panics*. Florance: Routledge
- Türkiye İstatistik Kurumu, Yoksulluk Araştırması, 2002.
- ULUĞTEKİN, S. (1985). Suçlu çocuklara ilişkin ıslah sisteminde kurumsal bakım ve çağdaş tretman modelleri. *Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, 4(2-3).
- ULUĞTEKİN, S. (1991). *Hükümlü çocuk ve yeniden toplumsallaşma*, Ankara.
- ULUĞTEKİN, S. (1994). *Çocuk mahkemeleri ve sosyal inceleme raporları*, Ankara: Bizim Büro Yayınları.
- ÜMİT, E. (2007). *Mekandan imkana: Çocuk suçluluğunun habitusu, Ceza Ehliyet İlişkisi*, Ankara: Ankara Barosu Yayınları.
- YAVUZER, H. (1998). *Çocuk ve suç*, 9. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.

